

مدیریت شهری

شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳

No.36 Autumn 2014

۲۴۷-۲۶۸

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۳/۴/۳

زمان دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۹/۱۰

بررسی و ارزیابی نحوه توزیع خدمات شهری از منظر عدالت فضایی؛ نمونه موردی: شهر بومهن

زینب کرکه آبادی - هیات علمی گروه جغرافیا دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان، سمنان، ایران.

معصومه تدبینی - هیات علمی گروه جغرافیا دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان، سمنان، ایران.

حسین الماسی مفیدی* - دانشجوی کارشناسی ارشد گروه جغرافیا دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان، سمنان، ایران.

Assess the spatial distribution utilities in terms of righteousness; Case Study: City Boomehen

Abstract

Despite considerable space to the question of justice in the distribution of utilities in developed countries, unfortunately, few studies have been done in this field in the country and most studies also have economic implications. While injustice cannot be limited to measuring economic inequality, as space is a fundamental dimension of human society. Hence, the analysis of the interaction between space and society in understanding social injustice and how to set planning policies to mitigate or resolve them is critical; Inadequate and inequitable distribution of services in urban areas due to the growing development of father-less, one of the challenges of urban management accountability to citizens. The study of inequalities in the distribution of services and identify spatial patterns of injustice in the city, we can know which of the services are unhappy in the situation. The results show that the concept of spatial justice in the distribution utilities to find ways to measure spatial injustice.

Key words: distribution utilities, climate justice, climate justice approaches, solutions and proposals.

چکیده

علیرغم توجه به موضوع عدالت فضایی در توزیع خدمات شهری در کشورهای توسعه یافته متأسفانه مطالعات معدودی در این زمینه در کشور صورت گرفته و اغلب مطالعات صورت گرفته نیز، بیشتر جنبه اقتصادی داشته‌اند. در حالیکه بی عدالتی رانمی‌توان فقط محدود به سنجش نابرابری‌های اقتصادی دانست، چراکه فضایک بعد اساسی و بنیادی در جامعه انسانی است و عدالت اجتماعی در فضای جاری شده و هم عدالت و هم بی عدالتی در فضای نمایان می‌شود. از این‌رو، تجزیه و تحلیل بر هم کنش بین فضا و اجتماع در فهم بی عدالتی‌های اجتماعی و نحوه تنظیم سیاستهای برنامه‌ریزی برای کاهش یا حل آنها ضروری است. توزیع نامناسب و نابرابر خدمات در شهرهای علت جاماندن توسعه شهر از رشد آن، در حال حاضر یکی از چالش‌های مدیریت شهری در پاسخگویی به شهرهوندان است. بررسی میزان نابرابری‌ها در توزیع خدمات و شناسایی الگو فضایی بی عدالتی در سطح شهر می‌توان پی برده کدام یک از خدمات در وضعیت نامناسب‌تری هستند و بی عدالتی بیشتر در کدام بخش و محله شهری تمرکز یافته است تا این طریق مدیریت شهری با عمل آگاهانه در توزیع فضایی خدمات عمومی و منافع اجتماعی، نابرابری‌های فضایی را کاهش داده و کیفیت زندگی را ارتقاء و توسعه پایدار شهری را تضمین نماید. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که با تأکید قرار دادن مفهوم عدالت فضایی در توزیع خدمات شهری، در پی یافتن راهکاری برای سنجش میزان بی عدالتی فضایی است تا با شناسایی کمبودها و نابرابری‌های بین محله‌های شهر، مدیریت شهری را در این خدمات عمومی برای کاهش بی عدالتی ها کمک کند.

واژگان کلیدی: توزیع خدمات شهری، عدالت فضایی، رویکردهای عدالت فضایی، راهکارها و پیشنهادات.

مقدمه و بیان مساله

درک جامع و مدیریت سیستمی شهر بویژه از بعد تامین امکانات و خدمات مختلف شهری، لزوم پراکنش صحیح آن و اجرای عدالت فضایی در برخورداری از امکانات و خدمات مناسب زیستی می‌باشد، چراکه برنامه ریزی فضایی همواره با عدالت فضایی رابطه تنگاتنگی دارد. البته وجود نابرابری در استاندارد زیستی بین ساکنین یک شهر پدیده جدیدی در هیچ یک از شهرهای جهان نیست، اما در کشورهای کمتر توسعه یافته به دلیل فاحشتر بودن تفاوت‌های اجتماعی و اقتصادی، پیدایش محلات زیر استاندارد و گسترش خوش‌نشینی، تفاوت فضایی شهرها را تشدید کرده است. عدم دسترسی مناسب به خدمات شهری نبود استانداردهای فضایی در بسیاری از شهرهای ایران دو قطبی شدن را در این فضاها به همراه داشته است، الگوی توزیع مراکز خدمات شهری باعث وجود ارزش متفاوت زمین شهری شده و به جداگرینی گروه‌های انسانی دامن زده است. بین نابرابری‌های فضایی و توزیع نا عادلانه خدمات و مشکلات زیست محیطی و کالبدی در سطح شهر همواره یک رابطه چرخشی وجود داشته که هم‌دیگر را پشتیبانی کرده و در ادامه با رشد جمیعت و گسترش افقی و عمودی، شهر را به یک محیط غیر قابل سکونت تبدیل می‌کند. متاسفانه تا حال، توزیع خدمات عمومی شهری، در بسیاری از کشورهای در حال توسعه از جمله شهرهای مختلف ایران، بیشتر در قالب طرح‌های کاربری اراضی و معیار سرانه کاربری مطالعه شده و به قابلیت کارایی و دسترسی ساکنین از خدمات عمومی شهری، کمتر اهمیت داده شده است، در حالی که از عمدۀ ترین عناصر ارتقاء دهنده کیفیت محیط شهری، توسعه شاخص‌های ارتباطی است و دسترسی مطلوب، یک عامل ضروری برای توفیق پایداری محیط شهری تلقی می‌شود. و هرگونه کوتاهی در این مورد ممکن است، به رفتارهای خوشت آمیز و ندالیسم که با انگیزه انتقام جویی از جامعه و عملکرد مسولین شهری انجام می‌شود منجر شود از این رو با توجه به اهمیت موضوع تحقیق حاضر به بررسی میزان برخورداری محلات نه‌گانه شهر بومهن و رتبه بندی این محلات از بعد جمیعت، کارایی و کیفیت دسترسی ساکنین به خدمات

در نیم قرن اخیر شهرها بواسطه افزایش شهرنشینی که امروزه از مهم‌ترین جنبه‌های مبتلا به جهانی است، مقدمه رشد و توسعه گسترده شهری را فراهم آورده و تغییرات وسیعی نیاز از مقیاس محلی تا جهانی در کاربری زمین ایجاد نموده است؛ به گونه‌ای که می‌توان گفت، جمیعت شهرها افزایش یافته است، ولی خدماتی که پاسخگوی نیازهای مختلف آنها باشد، به گونه‌ای کارآمد، پاسخگو شهر و ندان نیست. چنین وضعیتی که ساختی با رشد زیرساخت‌های شهری نداشته، نیازهای مختلف انسانی را نادیده گرفته و باعث شده، تا توسعه فیزیکی شهرها، لجام گسیخته و بدون توجه به پارامترهای انسانی- اجتماعی اتفاق افتد. این امر مدیریت شهری را نه تنها در ارائه خدمات عمومی با مشکل رو به رو ساخته است، بلکه در عصر جهانی شدن، مدیریت کارآمد و اثربخش را به یک مدیریت منفعل و اقتضایی مبدل ساخته است. تمرکز مراکز خدمات رسانی، در یک مکان خاص، ضمن ایجاد مناطق دو قطبی، و بالا و پایین در شهرها، هجوم جمیعت مصرف‌کننده به این مناطق را در پی دارد، به طوری که از یک سو، فشار زیست محیطی، ترافیکی، آلودگی‌ها اعم از صوتی، و هوای از سوی دیگر، به سبب جذب کاربری‌های مکمل، موازی، تشديد قطبی شدن فضایی در شهرها را به دنبال دارد، به گونه‌ای که شهرها با محیط‌های مترآکم، نامطلوب و ناسازگار با توسعه پایدار مواجه خواهند شد. غفلت از این اهداف انسانی و اجتماعی در طرح‌های توسعه شهری، شهرهارا با چرخه نامطلوبی از عدم تعادل‌های اجتماعی- اقتصادی روبرو و چالش‌های بی سابقه‌ای چون بی عدالتی در توزیع خدمات عمومی و سلامت اجتماعی شهری را سبب گشته است. در این رابطه، توجه به تخصیص منابع از سوی مدیریت شهری، با توجه به میزان تأکید بر عدالت اجتماعی، رضایت جمیعت شهری را به دنبال خواهد داشت، زیرا تخصیص منابع همراه با عدالت اجتماعی، مردم شهری را در سهولت دسترسی به خدمات شهری و نیز افزایش کارایی آنها یاری می‌دهد. بنابراین برخورد صحیح مدیریت شهری با واقعیت پیچیده‌ای چون شهر و ملزمات مختلف آن، نیازمند

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

۲۴۸

دری شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

۲۴۹

اجتماعی- اقتصادی ساکنین بلوک‌های شهری مقایسه کرده‌اند. نتایج یافته‌های این دو، نشان از نابرابری اندک محله‌های شهر در دستیابی به خدمات بوده است. همچنین افراد با محرومیت بالا هم سطح دستیابی مناسبی به خدمات داشته‌اند.

خاکپور در سال ۱۳۸۸ در تحقیقی پیرامون بررسی و تحلیل نابرابری در سطوح توسعه یافته‌گی شهر مشهد توزیع فضایی خدمات شهری را با سطح برخورداری مناطق شهر مشهد با استفاده از مدل موریس و نرم افزار ARCGIS باهم مقایسه کرده که نتایج نشان دهنده رابطه منفی بین تعداد جمیعت و سطح برخورداری مناطق از خدمات شهری است.

داداش پور و فرامرز رستمی مقاله‌ای تحت عنوان سنجش عدالت فضایی یکپارچه خدمات عمومی شهری بر اساس توزیع جمیعت، قابلیت دسترسی و کارایی در شهر یاسوج ارائه کرده‌اند که نتایج یافته‌ها از بررسی ضریب جینی، بیانگر نابرابری توزیع در میزان دستیابی ساکنین به خدمات شهری و ضریب موران، بیانگر

معناداری الگوی توزیع این بی عدالتی‌ها در میان بلوک‌های شهری است. به طوری که میزان سنجش عدالت فضایی محله‌های مرکزی و جنوب شرقی شهر، بالاتر از میانگین بوده که به نوعی، نسبت جمیعت خود برخورداری بیشتری از خدمات داشته؛ در حالیکه این نسبت در محله‌های غرب، شمال‌شرق و شمال‌غرب شهر، کمتر از میانگین بوده و بیانگر برخورداری کمتر این محلات نسبت به جمیعت آنهاست، که نشان از دوگانگی شهر در یاسوج است.

ادبیات و مبانی نظری

شهید مطهری برای عدالت سه تعریف ارائه می‌نماید:

- ۱- عدالت به معنای تساوی همه افراد در برابر قانون،
- ۲- عدالت به معنای اینکه اگر افراد در شرایط ناهمسانی قراردارند قانون نباید در مورد آنها یکسان عمل کند.
- ۳- از آنجاکه اجتماع خود ترکیبی از افراد است و این ترکیب همانند ترکیب هیدروژن و اکسیژن محصول جدید چون آب را به وجود می‌آورد، اجتماع نیز ترکیبی از افراد است که خود دارای هویت می‌باشد و اصالت دارد.

عمومی شهری، بارویکرد عدالت محورانه پرداخته است. و رسالت اصلی این پژوهش در پاسخگویی به این سوالات است: آیا بین سطح جمیعت محلات و میزان برخورداری محلات از کاربری‌های خدماتی رابطه معناداری وجود دارد؟ آیا مردم محلات مختلف از نحوه و چگونگی دسترسی به خدمات مختلف شهری رضایت دارند؟

پیشینه تحقیق

تالن، در سال ۱۹۹۸ در تحقیقی در شهرهای آمریکا به بررسی نحوه توزیع خدماتی چون پارک محله و زمین بازی‌های محله پرداخته‌اند، مبنای کار این تحقیقات عدالت فضایی، رویکرد نیاز محور بوده و برای تحلیل نحوه توزیع خدمات شهری، از شاخص دسترسی استفاده کرده‌اند. نتایج این تحقیقات نشان داده است که باید خدمات و تسهیلات در ارتباط با مشخصه اقتصادی- اجتماعی افراد، مکانیابی و توزیع شود.

تسوو همکاران در سال ۲۰۰۵ در سنجش شاخص یکپارچه دسترسی محور در ارتباط با عدالت فضایی در خدمات عمومی شهری در یکی از شهرهای تایوان، سعی در ارائه شاخصی یکپارچه از عدالت فضایی داشته‌اند. آنها سه مشخصه: شعاع خدمات رسانی و شعاع تاثیرگذاری متفاوت خدمات گوناگون بر ساکنین و کیفیت متغیر تسهیلات هم از نوع، را برای توزیع خدمات در نظر گرفته و با ترکیب این سه مشخصه، شاخص یکپارچه سنجش عدالت فضایی مطرح کرده‌اند و برای نمایش الگوی فضایی شاخص عدالت فضایی از روش خود همبستگی فضایی محلی استفاده کرده‌اند. نتایج یافته‌ها آنها بیانگر توزیع ناعادلانه خدمات عمومی شهری در این شهر بوده است.

لطفی و گوهساری در سال ۲۰۰۹ در تحقیق سنجش قابلیت دسترسی به خدمات محلی در شهر تهران با در نظر گرفتن دو رویکرد برابری فرصت‌ها و عدالت نیازمندی به بررسی خدمات آموزشی، تجاری و فضای سبز در مقایس م محله پرداخته‌اند. ابتدا میزان دستیابی به بلوک‌های شهری را با روش مینیمم فاصله و روش فازی ارزیابی کرده و سپس میزان دستیابی ساکنین را با شاخص محرومیت

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

۲۵۰

هر جایی که زندگی می‌کنند، به طور برابر رفتار شود. از نقطه نظر جغرافیایی، عدالت اجتماعی شهر متراff با توزیع فضایی عادلانه امکانات و منابع بین مناطق مختلف شهری و دستیابی برابر شهروندان به آنهاست (حاتمی نژاد، ۱۳۸۷، ص ۷۲).

۴- «خدمات عمومی شهری»: خدمات عمومی (یا خدمات عام المنفعه) به طور کلی به عنوان فعالیتهای اقتصادی که منفعت عمومی و کلی دارند و در ابتکار عمل نهادهای عمومی هستند، تعریف می‌شود. بنیاد نهادن و راه انداختن آنها زیرنظر نهادهای عمومی است، اگرچه حمایت و نگهداری از خدمات عمومی برای سرمایه‌گذاری به بخش خصوصی و مردمی مستقل از نهادهای عمومی واگذار می‌شود (سعیدنیا، ۱۳۸۳، ص ۲۳).

۵- «دسترسی»: دسترسی را می‌توان به عنوان جدایی فضایی فعالیت‌هایی اقتصادی که منفعت عمومی و کلی دارند و در ابتکار عمل نهادهای عمومی هستند، تعریف می‌شود. بنیاد نهادن و راه انداختن آنها زیرنظر نهادهای عمومی است، اگرچه حمایت و نگهداری از خدمات عمومی برای سرمایه‌گذاری به بخش خصوصی و مردمی مستقل از نهادهای عمومی واگذار می‌شود (فلاخ، ۱۳۸۵، ص ۴۵).

پیشینه مفهوم عدالت فضایی

مفهوم عدالت فضایی تا حد زیادی از حوزه جغرافیا، سرچشم‌گرفته است. این استنتاج ادبیات پژوهشی در

بدین لحاظ معنای سوم عدالت ایجاد توازن اجتماعی می‌باشد. یعنی اعطاء کل ذی حق حقه، از آنجاکه عدالت برپایه حقوق واقعی و فطری استوار است پس هم جامعه و هم فرد حق هستند و عدالت یک امر نسبی نیست (مرصوصی، ۱۳۸۲، ص ۳۹).

در ادامه به چند تعریف در این رابطه با عدالت اشاره می‌شود:

۱- «عدالت اجتماعی»: عدالت اجتماعی را برابر تعهدات و مسئولیت‌های مدنی در میان یک جامعه و برابری گستردگی مشکلات در میان گروه‌های مختلف تعریف کرده‌اند. عدالت اجتماعی در شهر یعنی حفظ منافع گروه‌های مختلف اجتماعی به‌طور عام و گروه‌های هدف به‌طور خاص به وسیله توزیع بهینه منابع شهری، درآمدها و هزینه‌ها (مرصوصی، ۱۳۸۳، ص ۲۲).

۲- «عدالت توزیعی»: عدالت توزیعی بر تخصیص منصفانه منابع در میان افراد متنوع جامعه تأکید می‌کند؛ تخصیص عادلانه منابع توزیع شده، فرایند توزیع و الگوی توزیع را در برمی‌گیرد. اصول عدالت توزیعی همچون برابری، نیاز، شایستگی رفاه، به عنوان راههای درک توزیع عادلانه می‌باشد (فرهودی، ۱۳۸۳، ص ۹۰).

۳- «عدالت فضایی»: عدالت فضایی می‌تواند توزیع برابر منابع و خدمات تعریف شود که به مبحث برقراری تعادل بر مبنای چه کسی چه چیزی را چگونه به دست می‌آورد، اشاره دارد. عدالت فضایی طبق ایده‌ای که از عدالت اجتماعی گرفته شده به این معناست که باید با ساکنین در

جدول ۱. بررسی انواع عدالت و تعاریف آنها

تعريف	نوع عدالت
*هر شخصی سهم برابری دریافت می‌کند	- عدالت به عنوان برابری
*افراد توانایی برابر به فرصت‌های برابر دارند	- سهم برابر
*سهم‌های توزیع شده برای متعادل کردن نابرابری‌های موجود	- فرصت برابر
*خدمات متناسب با نیازها توزیع می‌شود.	- عدالت نیاز محور
*دریافت منفعت در ارتباط با سطح پرداختی است	- عدالت بازار
*منفعت‌ها توزیع می‌شوند در تناسب با سطح تقاضای شهروندان	- عدالت تقاضا محور

مأخذ: (Cho, 2003, 113)

کتابی به همین عنوان پایه‌گذار شروع جدیدی از بحث‌ها بر سر بی عدالتی‌ها و نابرابری‌های موجود در جامعه شهری شد و هم زمان دیوید هاروی با طرح کتاب عدالت اجتماعی و شهر، این نگاه عدالت را متوجه مباحث شهری و مشکلات مربوط به آن کرد. از آنجاکه سازمان فضایی شهر متأثر از کارکردهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جامعه است، اگراین ساختار فاقد ایدئولوژی متکی بر عدالت باشند، تأثیر آن در فضا و سیمای شهر بروز و ظهور خواهد کرد. نیاز به عدالت در شهرهای دو قطبی معاصر به شدت محسوس است. در حالی که شهر مکانی است که فرصت را در اختیار مردم می‌گذارد، فرا معیار عدالت می‌تواند مساوی بودن این فرصتها و توزیع مناسب عملکردها، خدمات و دسترسی مناسب به مراکز خدمات دهی و فعالیتی، بدون تعیض و تفاوت‌گذاری بین ساکنین یک شهر را تضمین کند. الکین و مک لارن، عدالت را در کنار آینده نگری، محیط زیست و مشارکت به عنوان یکی از چهار اصل توسعه شهر پیشنهاد می‌کنند (طبیبیان، ۱۳۸۶، ص. ۷).

۱- رویکرد عدالت اجتماعی در برنامه‌ریزی شهری: رابرت پاتنام (۲۰۰۰) عدالت اجتماعی را برابر تعهدات و مسئولیت‌های مدنی در میان یک جامعه و برابر گستردگی مشکلات در میان گروه‌های مختلف تعریف می‌کند. در برنامه‌ریزی شهری با نگاه کالبدی و اجرایی تر به موضوع، عدالت اجتماعی بیشتر بر اساس توزیع فضایی مردم و منابع تعریف می‌شود. از این‌رو، عدالت فضایی می‌تواند توزیع برابر منابع و خدمات تعریف شود که به مبحث برقراری تعادل بر مبنای چه کسی چه چیزی را چگونه به دست می‌آورد، اشاره دارد. یا می‌تواند اجرایی شدن عدالت سرزمنی یا همان برابر شدن در دسترسی به کالا و خدمات عمومی تعریف شود. این دیدگاه به شدت در ارتباط با تفکر برنامه‌ریزی عادلانه است که از ابتدادر بین کرومهمیز (۱۹۸۲) و بعد از آن به وسیله کرومهمیز و فرستر (۱۹۹۰) گسترش پیدا کرده است. تفکر اعدالت اجتماعی مخصوصاً به منظور توزیع عادلانه منابع، به طور مستقیم با برنامه‌ریزی کالبدی پیوند می‌خورد (رهنما، ۸۶، ۱۳۸۷). ولی به کارگیری عدالت اجتماعی به عنوان یک راهنمای در رویه و تئوری زمینه رویکردهای فضایی به مسایل شهری است. در اوایل دهه ۱۹۷۰ میلادی، هاروی (۱۹۷۳) پیشگام تفکر عدالت سرزمنی، تحقیق بر روی ظهور عدالت اجتماعی در فضای پیگیری کرد. او بعداً از این موضوع عقب نشینی کرد، و بر روی این موضوع که عدالت اجتماعی، مشروط و وابسته به فرایندهای اجتماعی است (بدون در نظر گرفتن فضا)، متمرکز شد. «گردن پایری» (۱۹۸۳)، جغرافیدان آفریقای جنوبی، که بر روی موضوع عدالت سرزمنی کار می‌کرد، در انتقاد از ازدیاد تعاریف عدالت و عدالت اجتماعی، موضوع امکان ارائه مفاهیم و تعاریف در یک مفهوم واحد را مطرح کرد. او به نویسنده‌گانی اشاره داشت که تعاریف کاملاً متفاوت از هم، برای دستیابی به عدالت را تدبیر کرده بودند، کسانی چون بکر (۱۹۷۹)، کامنکا (۱۹۸۰) و لوکاس (۱۹۸۰) به طوری که تعاریف هیچ کدام از آنها کمکی به کمتر شدن ابهام در مفهوم عدالت نمی‌کرد. پایری در ارتباط با موضوع عدالت یا بی عدالتی که ممکن است کجا واقع شود هشدار داد که نظریه‌سازی‌های فراوان بر روی دیدگاه عدالت به آسانی می‌تواند مورد توافق قرار گیرد. از این‌رو پایری عدالت فضایی را به عنوان راه حل توسعه تفکر مستقل عدالت که مناسب قضاوت در موضوعات فضایی است، پیشنهاد کرد.

رویکردهای نظری مختلف در حوزه عدالت در برنامه ریزی شهری

اندیشه عدالت، موضوعی است که از مدتها قبلاً مورد علاقه بسیاری از پژوهشگران، فیلسوفان و روانشناسان بوده است. متفکران بزرگی چون افلاطون، ارسطو و سocrates از اندیشمندان اولیه در موضوع عدالت بوده‌اند. در علوم اجتماعی، در نیم قرن گذشته تلاش‌هایی قابل توجه‌ای در درک بهتر عدالت صورت گرفته است. از سال ۱۹۷۰ به بعد، برنامه ریزان شهری، نظریات مختلف اجتماعی و مکتب‌های گوناگون فلسفی را در مطالعات خود به کار گرفتند تا عقب ماندگی، توسعه نیافتگی، نحوه توسعه شهری در جهان سوم و وابستگی شهرهای جهان سوم به اقتصاد جهانی را به کمک نظریات اجتماعی و فلسفی و بهره‌گیری از مدل‌های کمی ارزیابی نمایند. راولز در دهه ۷۰ با مطرح کردن عدالت به مثابه انصاف در

دری شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

۲۵۱

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

۲۵۲

- تغییر جهت، برخی از پژوهشگران، مطالعه روی عدالت توزیعی را ادامه داده‌اند. همچنین پژوهشگران بر دیگر اصول عدالت توزیعی همچون برابری، نیاز، شایستگی، رفاه، به عنوان راههای مفیدی در درک توزیع عادلانه، تاکید می‌کنند. (عطی‌می، ۱۳۸۲، ص. ۸۲).
- ۳- رویکرد عدالت فضایی در برنامه‌ریزی شهری: اصطلاح عدالت فضایی تا چندسال گذشته به ندرت مورد بررسی و تحقیق قرار می‌گرفت و حتی تمایلی در میان جغرافیدانان و برنامه‌ریزان برای به کارگیری صفت فضایی در تحقیقاتی که برای عدالت در جوامع معاصر انجام می‌دادند، وجود نداشت یا نهایتاً مجذوب مفاهیم مرتبطی چون عدالت ارضی، عدالت محیطی، ناعادالتی‌های شهرنشینی، کاهش ناعادالتی‌های منطقه‌ای می‌شد. همچنین در تحقیقاتی که برای رسیدن به شهر عادل یا جامعه عادل صورت می‌گیرد، نیز از حالت فضایی عدالت غفلت می‌شود. تفکر فضایی درباره عدالت نه تنها فهم نظری در ارتباط با عدالت را توسعه داده، بلکه بینش قابل توجه جدیدی را ایجاد کرده که موجب کارآمدتر شدن دانش عملی برای دستیابی به عدایت و دموکراسی بیشتر است فضایک بعد اساسی و بنیادی در جامعه انسانی است و عدالت اجتماعی در فضای جاری می‌شود.
- ۴- رویکرد عدالت محیطی در برنامه‌ریزی شهری: طی برنامه‌ریزی بر اساس تلاش‌های دیوید هاروی پایه‌ریزی شد؛ زمانی که بحث عدالت توزیعی را در تحلیل روش‌های جغرافیایی به کار گرفت.
- ۲- رویکرد عدالت توزیعی در برنامه شهری: عدالت توزیعی بر تخصیص منصفانه منابع در میان افراد متنوع جامعه تاکید می‌کند؛ تخصیص عادلانه منابع توزیع شده، فرایند توزیع والگوی توزیع را در برمی‌گیرد. کارهای ابتدایی بر روی عدالت توزیعی حدود نیم قرن پیش آغاز شد. در ابتدا، تحقیقات بیشتر بر فقرنسبی و توزیع درآمد در بین افراد متتمرکز بودند. در ادامه بر مبادلات اقتصادی و اجتماعی و نحوه ارتباطات آنها و پیش‌بینی نتایجی که از این مبادلات باید حاصل شود، تاکید شد. بیشتر تئوری‌های معروف و جامعه درباره عدالت توزیعی در دهه ۱۹۶۰ مطرح شدند و فرمول‌های حاضر را برای چگونگی توزیع عادلانه و معیارهای سنجش توزیع، نسبت ورودی به خروجی آماده کردند. سرانجام در دهه ۱۹۷۰ این تفکر با مباحث و اصولی چون عدالت، برابری (فراهم کردن نتایج برابر برای همه) و نیاز (فراهم کردن نتایج بیشتر برای کسانی که نیاز بیشتری دارند) پیوند خورد. امروز مطالعه عدالت توزیعی، حیاتی و دارای اهمیت شده است. امادر کل تمایلات به سمت فرایندهای که تعیین کننده‌ی نتایج هستند (عدالت رویه‌ای) و انصاف در رفتارهای میانی فردی (عدالت تعاملی) تغییر جهت داده‌اند. با وجود این

جدول ۲. طبقه‌بندی عدالت اجتماعی در دیدگاه‌های مختلف فکری؛ مأخذ: مرصوصی، ۱۳۹۰، ۱۲، ۱۳۹۰

لیرالیسم نو	لیرالیسم و لیرالیسم انسان‌گرا	سوسیالیسم، رادیکال	اسلام*
گوناگونی مدیریت‌های نظرارت بر محرومیت اجتماعی از طریق روابط میان بازار کار و رفاه	برطرف کردن موانع برای افزایش سطح تعایش گروههای هدف	اعتراضات مردمی، تلاش برای آنکه مردم و توسعه ابزار برای قدرتمندتر عمل کارهای گروهی در اجتماع	ایجاد فرستمندانه برای رشد و تکامل همه‌افراد باجهت گیری به نفع طبقات آسیب‌پذیر
کار جنبه مهم زندگی است و همه مردم برای کار حق دارند.	برطرف کردن موانع برای افزایش سطح تعایش گروههای هدف	اعتراضات مردمی، تلاش برای آنکه مردم و توسعه ابزار برای قدرتمندتر عمل کارهای گروهی در اجتماع	ایجاد فرستمندانه برای رشد و تکامل همه‌افراد باجهت گیری به نفع طبقات آسیب‌پذیر
همه مردم حق دارند تحت شرایط سالم و مناسب، کار داشته باشند	برطرف کردن موانع برای افزایش سطح تعایش گروههای هدف	اعتراضات مردمی، تلاش برای آنکه مردم و توسعه ابزار برای قدرتمندتر عمل کارهای گروهی در اجتماع	ایجاد فرستمندانه برای رشد و تکامل همه‌افراد باجهت گیری به نفع طبقات آسیب‌پذیر
کار، یک ضرورت حیاتی است و همه مردم حق دارند کار داشته باشند	برطرف کردن موانع برای افزایش سطح تعایش گروههای هدف	اعتراضات مردمی، تلاش برای آنکه مردم و توسعه ابزار برای قدرتمندتر عمل کارهای گروهی در اجتماع	ایجاد فرستمندانه برای رشد و تکامل همه‌افراد باجهت گیری به نفع طبقات آسیب‌پذیر

سال‌های اخیر رشته‌های مختلف علوم اجتماعی به طرح مباحث نابرابری‌های محیطی و مسئله فقر، علاقه مند شده‌اند که غالباً به نابرابری‌های محیطی، عدالت محیطی، و تبعیض محیطی اشاره دارند. این پژوهشها وابستگی جغرافیایی، میان آزادگی مکان و اقشار کم در امد و یا اقلیت‌های قومی و نژادی را مورد مطالعه قرار می‌دهند. هدف مهم نهضت عدالت محیطی، قدرت بخشیدن به گروه‌های اجتماعی محروم می‌باشد تا بتوانند در جهت حل مسائل محیطی و بهداشتی خود فعالیت کنند و معتقدند که هم جوامع و هم مکان‌ها دارای حیات و ماهیت فرهنگی و نیز دارای منابع قدرت هستند. این نهضت سعی دارد تا به این مفاهیم در سطحی جهانی بنگرد. تئوری عدالت محیطی سه موضوع مهم را در مطالعات خود مورد توجه قرار می‌دهد:

۰ چگونگی ظرفیت‌های محیطی؛

۰ انواع نابرابری‌ها؛

۵ مفاهیم روش شناختی در مورد درک و یافتن میزان نابرابری؛

۵ کثرت مطالعات در این زمینه و مفاهیم مربوط به آن، در شهرها و نواحی کلان شهرها، در سال‌های اخیر اهمیت درک این مفاهیم را برای محققان شهری به شدت مهم ساخته است.

مفهوم عدالت اجتماعی در توزیع خدمات عمومی شهری اهمیت و جایگاه ارزش اجتماعی همسان با اهمیت مسأله حقیقت در معرفت انسانی است؛ همان‌گونه که اعتبار مشروعیت هر تئوری و گزاره‌شناختی به واسطه مسأله حقیقت، محک زده می‌شود؛ مشروعیت و کمال

وسیله تامین نیازهای افراد است. این منابع را شاید توان در سه گروه دسته بندی کرد: قدرت، منزلت و موقعیت اجتماعی و ثروت. از این‌رو ساختار اجتماع عبارت از نهادهایی است که هم چگونگی دستیابی به این منابع را مشخص، وهم حقوق و وظایف افراد را تعیین می‌کند. به تعبیر دیگر، نظام حقوق و وظایف و توزیع امکانات و فرصت‌ها و مواهب به وسیله ساختار اساسی جامعه و نهادهای آن سامان می‌یابد و تعریف می‌شود؛ تفاوتی نمی‌کند که آن جامعه بسیط یا پیچیده و دارای مناسبات گسترده باشد.

معیارهای عدالت اجتماعی در توزیع خدمات عمومی شهری

دیوید هاروی ماهیت عدالت اجتماعی برای سنجش عادلانه بودن توزیع منابع و خدمات، تحت سه معیار زیر عنوان می‌کند: معیار نیاز به عنوان مهم‌ترین معیار، منفعت عمومی به عنوان دومین معیار و استحقاق به عنوان معیار سوم.

۱. «مفهوم نسبی نیاز»: احتیاجات و نیازهای انسان ثابت نیستند و به موازات تحول جامعه، نیاز هم تحول می‌یابد. نیاز به حداقل خدمات را چه از حیث‌کمی و چه به لحاظ کیفی می‌توان تعیین کرد. این حداقل بر حسب هنگاره‌ای اجتماعی در طول زمان تغییر می‌کند و نیز راه‌های متفاوتی برای پاسخ‌گویی به این نیازها می‌توان تصور کرد. بعد از تعیین اینکه کدام یک از مقولات جزیی واقعاً نیاز به حساب می‌آیند، باید به طریقی ضوابط منطقی برای تشخیص حداقل آستانه هر یک از مقولات جزیی به وجود آورد.

۲. «کمک به مصالح عمومی»: برگردداندن مفهوم کمک به مصالح عمومی (منفعت عمومی) به مفاهیم جغرافیایی موجود کار نسبتاً آسانی است. در اینجا مسئله اصلی این است که تخصیص منابع به یک منطقه چگونه در وضع سایر مناطق تأثیر می‌گذارد. فتون چندی برای حل پاره‌ای از این مسائل در تحلیل ضریب فرازیندگی بین منطقه‌ای، قطب رشد و اثرات خارجی تکنولوژی وجود دارد. اثرات گسترده‌های تواند مثبت یا منفی باشد.

۳. «استحقاق و شایستگی»: بر اساس تعریف عدالت

نحوی باشد که نیازهای جمعیت را پاسخ‌گوید. این امر مستلزم یافتن روش عادلانه برای تعیین وسنجش نیاز است. بدین ترتیب، تفاوت میان نیازها و تخصیص واقعی خدمات، برای ارزش یابی میزان بی عدالتی شهری در نظام موجود است.

۲. این نوع سازمان یابی فضایی و الگوی تخصیص منطقه ای منابع که از طریق اثرات اشاعه یابنده، ضرایب فزاینده گی و نظیر آن، منافع بیشتری به شکل پاسخ‌گویی به نیازها (دروهله اول) و یا افزایش بازده اقتصادی (دروهله دوم) در مناطق دیگر فراهم آورد، نوع بهتری از سازمان یابی فضایی و تخصیص منابع است.

۳. ناموزونی سرمایه‌گذاری منطقه ای را زمانی می‌توان پذیرفت که هدف آن فایق آمدن بر مشکلات محیطی باشد در غیر این صورت مانعی بر سر برآوردن نیازها و کمک به مصالح عمومی خواهد بود.

مفهوم دسترسی در سنجش و تحلیل عدالت فضایی در توزیع خدمات عمومی شهری

دسترسی را می‌توان به عنوان جدایی فضایی فعالیت‌های انسانی تعریف کرد. مفهوم دسترسی از جنبه‌های گوناگون گستردگ است مثل دسترسی فیزیکی، روانی، اقتصادی و مالی که می‌تواند وابسته به ماهیت کاربری اراضی و شبکه حمل و نقل باشد. دسترسی در واقع توانایی ساکنین شهر در داشتن یک دسترسی خوب به فعالیت‌ها، منابع، خدمات و موارد مشابه است. دسترسی یکی از ویژگی‌های است که وابستگی زیادی به فرم فضایی شهر، شبکه دسترسی، نوع سفر و شکل سفر دارد. در دیدگلی، دسترسی بر پایه فاکتورهای عینی و ذهنی با استفاده از داده‌های کیفی و کمی سنجیده می‌شود. ارزیابی ذهنی معمولاً شامل مطالعات میدانی مثل پرسشنامه و مصاحبه از فهم گرایش ساکنین شهر و تصور فضایی آنها می‌شود مثل (رضایت ساکنین از دسترسی به خدمات). در ارزیابی عینی معمولاً از شاخص کمی و بیشتر اقتصادی استفاده می‌شود، مثل (شعاع خدمات رسانی و فاصله از خدمات). برنامه ریزان باید آگاه باشند که همیشه نتیجه‌هی این دو مفهوم، یکسان نیست. (شیعه، ۱۵۹، ۱۳۸۰)

اجتماعی، عدالت اجتماعی در اینجا به معنی آن است که اگر تسهیلاتی مورد نیاز است و اگر این تسهیلات به نوعی به مصالح عمومی باری می‌رساند آنگاه فقط آنگاه است که ما حق داریم منابع اضافی را برای دفاع از آن صرف کنیم. استحقاق در چارچوب جغرافیایی تخصیص منابع اضافی برای جبران مشکلات اجتماعی و طبیعی خاص هر منطقه است.

گزینه‌های متنوع عدالت توزیعی

گروهی معتقدند که توزیع عادلانه، توزیع برابر منابع کمیاب است و دیدگاه‌های دیگر نیز بر این باورند که توزیع نابرابر منابع کمیاب، عادلانه تراست. به طورکلی عدالت در این حوزه در سه دسته قابل تمایز است:

۱- «عدالت افقی»: رفتار برابر با برابرها،

۲- «عدالت عمودی»: رفتار نابرابر با نابرابرها و

۳- «عدالت انتقالی»: حل مشکلات به سبب تحولات سیاسی.

یکی از کارهای اصلی در مطالعات عدالت، تئوری عدالت جان راولز است. راولز عدالت را به عنوان یک پی‌آمد عدالت توزیعی می‌بیند: چه کسی باید چه مقدار و چه چیزی را به دست آورد. مولفه‌های اصلی در نگاه عدالت راولز، برای به کارگیری در خدمات شهری شامل موارد زیر می‌باشد:

۱. فرصت‌های برابر باید نقطه شروع باشد، انحراف‌ها باید تنها در صورتی حمایت شوند که سود آنها کمترین مزیت را داشته باشد.

۲. یک سطح حداقل معین برای هر خدمات وجود داشته باشد.

۳. قبل از اینکه نتایج توزیع شناخته شود، باید بر روی قاعده‌ی تخصیص، موافقت صورت گرفته باشد.

اصول ارزش گذاری توزیع فضایی برای توزیع خدمات عمومی شهری

در نتیجه‌گیری از بحث بالا می‌توان سه اصل زیر را به عنوان اصولی که تأمین‌کننده عادلانه بودن توزیع است را نام برد.

۱. سازمان یابی فضایی و الگوی خدمات رسانی باید به

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

■ ۲۵۴ ■

تجربیات جهانی درباره عدالت فضایی در برنامه ریزی شهری

برسد. از نظر تقسیمات کالبدی، شهر به چهار ۲ و ۱۲ محله تقسیم شده است. در این تحقیق، نحوی توزیع ۱۱ نوع از خدمات عمومی شهری (خدمات آموزشی، ورزشی، فضای سبز، بهداشتی- درمانی و فرهنگی- مذهبی) مورد بررسی قرار گرفته است.

مدل تحلیلی تحقیق: دیدگاه این تحقیق به عدالت فضایی، تلفیقی از دیدگاه برابری فرصت‌ها و دیدگاه عدالت جبرانی یا نیاز مبنا است. از این‌رو، در این تحقیق بنابر دیدگاه اول، میزان دسترسی محله‌ها و بلوک‌های برای ساکنین و بنا در دیدگاه دوم، قیاس نحوه‌ی دسترسی ساکنین با نیاز آنها به خدمات عمومی، مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ضمن برای رسیدن به یک توزیع عادلانه، ابتدا باید عادلانه بودن توزیع تک خدمات را مورد سنجش قرار داده و بعد از بررسی وضعیت محله‌ای و کلی شهر در مورد نحوه توزیع، نتایج همه‌ی خدمات را با هم ترکیب کرده و در مورد چگونگی روش‌های توزیع هر کدام از خدمات با توجه به وضعیت کلی شهر که متأثر از توزیع همه خدمات است، به ارائه راه کار پرداخت.

سوال تحقیق عبارت است از: آیا توزیع خدمات شهری بر حسب توزیع جمیعت در محله‌های شهر بومهن به صورت عادلانه صورت پذیرفته است؟ آیا در محلات مختلف معیار کارایی استانداردهای توزیع، شبکه دسترسی در توزیع خدمات شهری در منطقه مورد مطالعه رعایت نشده است؟ فرضیات تحقیق نیز عبارتند از: به نظر می‌رسد که توزیع خدمات شهری بر حسب توزیع جمیعت در محله‌های شهر بومهن به صورت عادلانه صورت نپذیرفته است و همچنین: به نظر می‌رسد در محلات مختلف معیار کارایی استانداردهای توزیع، شبکه دسترسی در توزیع خدمات شهری در منطقه مورد مطالعه رعایت نشده است.

معیارها و شاخص‌های تحقیق و عناصر تشکیل دهنده آن: معیارهای در نظر گرفته شده برای این تحلیل تلفیقی از معیارهایی است که در تحقیقات قبلی مورد بررسی قرار گرفته‌اند یا اینکه تاکنون مورد بررسی قرار گرفته‌اند، که شامل: معیار دستیابی ساکنین به خدمات، معیار نیازمندی ساکنین به خدمات، معیار منفعت عمومی و معیار کارایی است. در ادامه هر کدام از این معیارها، نحوی

تجربیات جهانی درباره عدالت فضایی در برنامه ریزی شهری بحث عدالت فضایی در تسهیلات عمومی شهری در دو دهه اخیر رشد قابل توجه ای داشته است. محققانی چون جنز و کربی در سال ۱۹۸۲، کربی و همکاران در سال ۱۹۸۳، پینچ در ۱۹۸۳، کسانی هستند که در این زمینه تحقیق کرده‌اند. اگرچه برنامه ریزان در دادن یک ارزیابی جامع از عدالت فضایی به دلیل دشوار بودن اجرای عدالت فضایی، ناتوان بوده‌اند (نظریان، ۶۷، ۱۳۸۹). توجه به جنبه‌های روش شناختی و استفاده از تکنیک‌های آنالیز فضایی و نرم افزار GIS برای تعریف، مقایسه و تفسیر و مجسم کردن شاخص دسترسی در عدالت فضایی در تحقیقات آرنزه در ۱۹۹۴، فراست و اسپینس در سال ۱۹۹۵، گرتمن و ریستما در ۱۹۹۵، و تالن و انسلین در سال ۱۹۹۸ وارد این مبحث شد. تالن، (۱۹۹۸) (۱۹۹۶) تالن و انسلین (۱۹۹۸)، در تحقیقاتی مشابه در شهرهای آمریکا به بررسی نحوه‌ی توزیع خدماتی چون پارک محله و زمین بازی محله پرداخته‌اند. مبنای کار این تحقیقات در عدالت فضایی، دیدگاه نیاز محور بوده و برای تحلیل نحوه‌ی توزیع خدمات، از شاخص دسترسی استفاده شده است و نتایج نشان داده است که برای رسیدن به عدالت فضایی باید خدمات و تسهیلات در ارتباط با مشخصه اقتصادی- اجتماعی افراد، مکانیابی و توزیع شود. آنها در تحقیقات‌شان از نرم افزار GIS و تکنیک فضایی LISA استفاده کرده‌اند و شاخص مقایسه نحوه توزیع خدمات در مناطق هم، شاخص دسترسی بوده است.

مواد و روشها

روش تحقیق پژوهش حاضر توصیفی- تحلیلی است که از ابزار گردآوری داده مطالعه کتابخانه‌ای و اسنادی بهره برده است. جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق شهر بومهن می‌باشد. شهر بومهن مرکز استان تهران بوده و در شرق این استان واقع شده است. این شهر بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۸۵، دارای جمعیتی بالغ بر ۵۳۴۵۱ نفر بوده و برآورده می‌شود که در سال ۱۳۹۵ با رشدی ۴۰.۳ درصدی به ۶۷۶۵۳ هزار نفر

دری شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

۲۵۵

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

۲۵۶

مورد نیاز است؛ مثل گروههای سنی، جنسیت و که نیازشان به بعضی خدمات بیشتر است و در واقع مخاطب خاص آن خدمات هستند و دومی نیازهایی است که در ارتباط با شرایط و کیفیت زندگی افراد مورد نظر است و به نوعی نیازهای عمومی است که در ارتباط با وضعیت کلی خدمات توزیع شده است؛ که این خدمات بر اساس شرایط اقتصادی و اجتماعی، باید پاسخگویی نیاز ساکنین باشند. نابرابری شرایط و کیفیت زندگی افراد و متناباً محله‌های شهری از علل بی عدالتی‌های فضایی است که می‌توان با توزیع متناسب با این وضعیت، به برقراری عدالت فضایی کمک کرد. از آنجایی که نیازهای ویژه و نیازهای عمومی به خدمات مختلف، متغیر می‌باشد، شاخص نیازها برای هر کدام از خدمات هم متفاوت خواهد بود.

۳. معیار منفعت عمومی: برگرداندن مفهوم کمک به مصالح عمومی (منفعت عمومی) به مفاهیم جغرافیایی موجود کارنسبتاً آسانی است. در اینجا مسئله اصلی این است که تخصیص منابع به یک منطقه چگونه در وضع سایر مناطق تاثیر می‌گذارد. فنون چندی برای حل پاره‌ای از این مسائل در تحلیل ضریب فزایندگی بین منطقه‌ای، قطب رشد و اثرات خارجی تکنولوژی وجود دارد. اثرات گستردۀ می‌تواند مثبت یا منفی باشد. منفعت عمومی در حقیقت معنای دیگری که همان افزایش کل تولید باشد را نیز دارد. که همان معنای کارایی و معیارهای رشد اقتصادی و تحلیل اثرات خارجی و تاثیرات جانبی است. اگر هدف دست یافتن به عدالت اجتماعی باشد، معنای منفعت عمومی باید نسبت به نتایج توزیعی، جنبه ثانوی داشته باشد. در واقع ما در پی یافتن تاثیرات مثبت و احیاناً منفی خدمات توزیع شده در یک منطقه یا محله بر سایر مناطق و محلات می‌باشیم و همچنین بررسی همین تاثیرات بر خود محله که ناشی از تاثیر دیگر محلات است. مواردی که می‌توان ذکر کرد شامل: جذب جمعیت یک خدمات فراتر از محدوده‌ی خدمات رسانی اش (شلوغی محله، ورود افراد غریبه، به زحمت افتادن اهالی منطقه برای دریافت خدمات، ورود سرمایه به منطقه). جاذبه یک یا چند خدمات که موجب کم رنگ شدن تاثیر دیگر خدمات در محله خود می‌شود

به کارگیری آنها در مطالعات قبلی و شاخصها و روش‌های سنجش آنها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱. «معیار دسترسی»: برای سنجش معیار دسترسی از چندین مدل استفاده می‌شود: مدل شعاع خدمات رسانی: به صورت یک دایره به شعاع مسافنی که یک تسهیلات می‌تواند خدمات رسانی کند تعیین می‌شود. مثلاً شعاع خدمات رسانی پارک‌های همسایگی، مدارس ابتدایی و فروشگاه‌های محله‌ای، ۸۰۰ متر در نظر گرفته می‌شود. در مطالعات انجام گرفته بر روی واحدهای شهری، معمولاً مرکز ثقلی در نظر گرفته می‌شود و اگر این مرکز در محدوده قرار گیرد، کل واحد به این تسهیلات دسترسی دارند. این واردۀ بر این مدل اولاً، شعاع دایره‌ای به مرکز تسهیلات مثل مدرسه یا یک محدوده به همان شعاع به دور پارک زده می‌شود، یک خط مستقیم هندسی در نظر گرفته می‌شود که با واقعیت و شبکه دسترسی و موانع احتمالی هم خوانی ندارد و بیانگر واقعیت فاصله نیست. برای حل این موضوع، ما در این تحقیق از روش تحلیل شبکه استفاده کرده ایم که مسافت دسترسی را بر حسب شبکه دسترسی، محاسبه می‌کند و محدوده خدمات رسانی را مشخص می‌کند.

۲. «معیار نیازمندی ساکنین به خدمات عمومی شهر»: میزان نیاز بالقوه برای تهیه خدمات، یکی از مولفه‌های تحلیل عدالت فضایی در توزیع و تدارک خدمات می‌باشد. در ارتباط با معیار نیاز، سوالی که وجود دارد این است که آیا توزیع فضایی تسهیلات و خدمات، مطابق با نیازهای جغرافیایی و انسانی برای آن تسهیلات یا خدمات هست یا نه؛ و اینکه آیا کسانی که از نظر اجتماعی- اقتصادی در سطح پایینی قرار دارند در نواحی محروم از نظر فضایی زندگی می‌کنند. جواب به این سوالات نه تنها به درک فضایی عدالت در درون شهرها کمک می‌کند بلکه به سیاست گذاران اجازه می‌دهد سودمندی سیاست‌های تدارک خدمات موجود را ارزیابی کنند. شناسایی نواحی نسبتاً برخوردار (محروم)، نتیجه‌ی بالقوه این آگاهی است که بهبود و دریافت خدمات و تسهیلات را به دنبال دارد. در این تحقیق در ارتباط با توزیع خدمات، دو نوع نیاز در نظر گرفته شده است: یکی نیازهای ویژه که برای دریافت یک خدمات

جدول ۳-۱- بررسی منفعت عمومی از جنبه های گوناگون

نوع منفعت		جهات		
منفی	فضایی	اثرات	منفی	فضایی
- زیست محیطی	- اجتماعی	- اقتصادی	-	- ورود سرمایه به محله
- آژه مپاشیدگی بافت محله	- شلوغی محله و ورود افراد غریب	- اقتصادی	-	- به زحمت افتادن اهالی محله برای دریافت خدمات
- آلودگی های میکروبی	- ترافیک بالا و آلودگی های صوتی و هوا	- اجتماعی	-	-
- تولید زباله و ...	-	- زیست محیطی	-	-
-	- افزایش هزینه سفر و طولانی شده زمان سفر	- اقتصادی	-	-
-	- آزم گستگی محله	- اجتماعی	-	-
-	-	- زیست محیطی	-	-

مأخذ: رضویان، ۱۲۸۲، ۲۲

(پایین آمدن اثربخشی خدمات، از دست رفتن انسجام و یکپارچگی محله، طولانی تر شدن سفرها، و یا تاثیر یک خدمات فراتر از حوزه خدمات رسانی بر روی مناطق همچوار یا کل شهر (آلودگی محیطی، مکانیابی خدمات ناجیه ای یا شهری در محلات شهری) است.

۴. معیار کارایی: کارایی همچون عدالت یکی از اصول بنیادی شهرسازی در ساماندهی فضایی و فعالیت های شهری است. کارایی در توزیع خدمات عمومی شهری، مکمل عدالت فضایی است. کارایی در واقع به معنای ایجاد سازمان فضایی و عملکردی مناسب در مکان گیری فعالیت ها و همچنین تأمین ارتباطات لازم بین عملکردها و استفاده کنندگان، برای بالا بردن میزان کارآمدی در کارکردهای شهری است. این اصول براساس معیارهایی زیر تحقق می یابد:

- مرکزیتی پویا، انطباق پذیر و رقابتی
- ساختاری منسجم از روابط فضایی (مکانی) کارا، بین فعالیت ها، اشتغال، تفریح و خدمات انسانی.
- مدیریت کارآمد برای اجرای طرح ها.

روش های تحلیلی تحقیق

۱. روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP): فرایند تحلیل سلسله مراتبی روشنی است که منعطف، قوی و ساده که برای تصمیم گیری در شرایطی که معیارهای تصمیم گیری

دری شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

۲۵۷

بیان یافته‌ها و نتایج

وابستگی بین نیاز و دسترسی را به طور نسبی محاسبه می‌کند. دومین روش برای کشف همبستگی بین دسترسی و نیاز بین بلوک‌ها و همچنین وابستگی فضایی بین بلوک در هر کدام از این مشخصه‌ها به صورت جداگانه خود همبستگی فضایی محلی (LISA) است.

شهر بومهن در مختصات جغرافیایی ۳۳ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی و ۵۱ درجه و ۴۳ دقیقه طول شرقی در ۴۰ کیلومتری کلان شهر تهران واقع شده و از شهرستان‌های تهران است (سازمان جغرافیایی ارش، ۱۵، ۱۳۸۵). طبق آخرین تقسیمات سیاسی این شهر دارای یک دو دهستان و ۱۹ آبادی مسکونی است بر اساس قانون تقسیمات کشوری در سال ۱۳۷۵، با جمیعت ۱۰۹۸۳ به عنوان یکی از نقاط شهری، شهرستان تهران معرفی شد و جمیعت این شهر طی سال‌های ۱۳۸۵، ۱۳۸۰، به ترتیب ۲۲۸۴، نفر ۶۲۳۱۸ نفر ذکر شده است و متعاقب آن، کارکردهایی در بعد درون شهری و ناحیه‌ای به این شهر محول شده است (وزارت کشور، ۱۳۸۸، ص ۱۲).

خدمات آموزشی

برای کل شهر بومهن درصد جمیعت برخوردار از خدمات دبستانه پسرانه ۶۷ درصد و ۲۳ درصد جمیعت هم نسبتاً برخوردار بوده و ۱۰ درصد جمیعت شهری از دسترسی به خدمات محروم هستند. درصد تراکم برخورداری ۱۱۴ درصد بوده که تقریباً برابر با جمیعت کنونی شهر است. میانگین مقادیر نهایی معیار دستیابی بلوک ۱۳.۲۲ و حداقل این مقدار ۰.۴ و حداکثر آن ۳۳.۵۴ و همچنین مقدار دستیابی ۴۵ درصد از جمیعت شهر، کمتر از میانگین می‌باشد. انحراف معیار این مقادیر ۵.۳۴ بوده است و نشان از پراکندگی زیاد این مقادیر و اختلاف بالا در بین بلوک‌های شهری در معیار دستیابی به خدمات شهری می‌باشد. نتایج در ارتباط با سطح نیازمندی ساکنین شهر به خدمات دبستان پسرانه نشان می‌دهد که درصد ساکنین

جدول ۳. ضریب موارن برای شاخص عدالت فضایی و ضریب جینی برای میزان دستیابی بر حسب توزیع جمیعت:
ماخذ: یافته‌های تحقیق.

خدمات	ضریب موارن عدالت فضایی	ضریب جینی میزان دستیابی
کودکستان	۰.۱۲	۰.۵۴

نیازمندی بالا در کل شهر تقریباً ۱۳ درصد بوده و حدود ۷۳ درصد ساکنین نیاز متوسطی به خدمات داشته‌اند. میانگین مقادیر نهایی معیار نیازمندی در بلوک‌های شهری، ۱۲.۲۳ و انحراف معیار این مقادیر ۳.۴۵ است، که نشان از پراکندگی نسبتاً زیاد این مقادیر در بین بلوک‌های شهری و اختلاف معنادار بلوک‌های شهر در معیار نیازمندی ساکنین به خدمات شهری است. جدول موجود در تحقیق نشان می‌دهد که سطح نیازمندی محله‌های شهر را به خدمات دبستان پسرانه محاسبه شده است. درصد بالاترین نیازمندی هارا محله‌های ۱۰،

میزان عدالت فضایی در توزیع خدمات پسرانه در میان بلوک‌های شهری با میانگین برابر با (۱.۰۹) و انحراف معیار (۱.۴۳) بوده است، که نشان دهنده از وضعیت تقریباً نامناسب توزیع دارد. همچنین میانگین و انحراف معیار میزان عدالت فضایی در بلوک‌های در سطح محله در جدول ۷ نشان داده شده است که بیانگر میزان بی‌عدالتی در بین محلات شهر است

جدول ۴. سنجش عدالت فضایی توزیع کودکستان در محله‌های شهر بر حسب توزیع جمیعت؛ مأخذ: یافته‌های تحقیق.

محلات شهر	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	میانگین
	۱.۶۷	۱.۸۳	۰.۹۹	۱.۲۳	۱.۸۹	۱.۴۵	۰.۷۸	۰.۶۴	۱.۸۹	۱.۳۴	۱.۴۵	۱.۲۳	
انحراف معیار	۰.۴۹	۰.۸۷	۰.۵۸	۰.۷۸	۰.۹۹	۰.۹۴	۰.۱۱	۰.۲۸	۱.۳۳	۱.۱۱	۱.۲۳	۰.۹۴	

جدول ۵. میانگین درصد برخورداری ساکنین محله و درصد تراکم برخوداری محلات از دبستان پسرانه؛ مأخذ: یافته‌های تحقیق.

سطح برخورداری محلات شهر	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	درصد جمیعت غیر برخوردار
	۸	۶	۸	۷	۳	۶	۵	۱۵	۱۱	۱۲	۷	۶	
درصد جمیعت نسبتاً برخوردار	۱۳	۲۳	۱۹	۱۵	۲۱	۱۷	۱۷	۱۱	۲۰	۱۱	۱۶	۱۳	
درصد جمیعت برخوردار	۷۹	۷۱	۷۳	۷۸	۷۶	۷۷	۷۸	۷۴	۶۹	۷۷	۷۷	۸۱	
درصد تراکم برخورداری	۱۸۷	۱۷۸	۱۶۷	۱۷۸	۱۵۶	۱۵۶	۱۳۸	۱۶۷	۱۷۸	۱۴۵	۱۷۸	۱۳۴	

جدول ۶. ضریب موران برای شاخص عدالت فضایی و ضریب جینی برای میزان دستیابی بر حسب توزیع جمیعت؛

ماخذ: یافته‌های تحقیق.

خدمات	ضریب جینی میزان دستیابی	ضریب موران عدالت فضایی	ضریب موران برای شاخص
دبستان پسرانه	۰.۶۳۳	۰.۱۰۹	

جدول ۷. سنجش عدالت فضایی توزیع دبستان پسرانه در محله‌های شهر بر حسب توزیع جمیعت؛ مأخذ: یافته‌های تحقیق.

محلات شهر	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	میانگین
	۱.۶۷	۱.۸۳	۰.۹۹	۱.۲۳	۱.۸۹	۱.۴۵	۰.۷۸	۰.۶۴	۱.۸۹	۱.۳۴	۱.۴۵	۱.۲۳	
انحراف معیار	۰.۴۹	۰.۸۷	۰.۵۸	۰.۷۸	۰.۹۹	۰.۹۴	۰.۱۱	۰.۲۸	۱.۳۳	۱.۱۱	۱.۲۳	۰.۹۴	

جدول ۸. میانگین درصد برخورداری ساکنین محله و درصد تراکم برخوداری محلات شهر از پارک محله ای؛
ماخذ: یافته‌های تحقیق.

سطح برخورداری محلات شهر														
۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	درصد جمیعت غیر برخوردار		
۹	۱۳	۱۵	۰	۸	۱۴	۴	۲	۲	۴	۸	۶	درصد جمیعت نسبتاً برخوردار		
۴	۰	۰	۰	۹	۴	۲	۴	۱۸	۲۱	۱۲	۱۲	درصد جمیعت برخوردار		
۸۷	۸۷	۸۵	۱۰۰	۸۳	۸۲	۹۳	۹۴	۸۰	۷۵	۸۰	۸۲	درصد تراکم برخوردار		
۳۴۲	۲۳۴	۳۴۵	۵۶۴	۴۳۵	۲۳۴	۳۲۲	۳۴۲	۳۲۲	۴۳۲	۵۶۴	۳۴۵	درصد تراکم برخورداری		

ای در جدول ۹ نشان داده شده است. شاخص موران برای عدالت فضایی خدمات پارک محله ای نزدیک به عدد صفر است که الگوی توزیع تقریباً تصادفی را نشان می‌دهد ضریب جینی نیز برای توزیع این خدمات مقدار بالای ۰.۳۹۸ است که نشان دهنده توزیع نابرابر خدمات نسبت به کل جمیعت شهر است.

میزان عدالت فضایی یکپارچه در توزیع خدمات پارک محله ای در میان بلوک شهری میانگینی با برآ (۱.۱۵) و انحراف معیار (۱.۲۹) را نشان می‌دهد. که نشان ازوضیعت نامناسب توزیع دارد. اعداد بزرگتر از یک نشان از بیشتر بودن نسبت دستیابی جمیعت است و اعداد کمتر از یک نشان از کمتر بودن نسبت دستیابی بلوک‌ها به نسبت جمیعت می‌باشد. برای کل شهر بومهن درصد جمیعت برخوردار از خدمات پارک شهری ۹۴ درصد و ۶ درصد

خدمات فضایی سبز (پارک محله ای) برای کل شهر بومهن درصد جمیعت برخوردار از خدمات پارک محله ای ۷۲ درصد و ۱۴ درصد جمیعت هم نسبتاً برخوردار بوده و تنها ۱۴ درصد جمیعت شهری از دسترسی به خدمات محروم هستند. درصد تراکم برخورداری ۱۲۳ درصد بوده که تقریباً برابر با جمیعت کنونی شهر است. میانگین مقادیر نهایی معیار دستیابی بلوک ۱۳.۶۷ و حداقل این مقدار ۰.۰ و حداً کثر آن ۳۵.۲ و همچنین مقادار دستیابی ۴۸ درصد از جمیعت شهر، کمتر از میانگین می‌باشد. انحراف معیار این مقادیر ۶.۳۶ بوده است و نشان از پراکندگی زیاد این مقادیر و اختلاف بالا در بین بلوک‌های شهری در معیار دستیابی به خدمات شهری می‌باشد.

شاخص جینی و موران در ارتباط با خدمات پارک محله

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

۲۶۰

جدول ۹. ضریب موران برای شاخص عدالت فضایی و ضریب جینی برای میزان دستیابی بر حسب توزیع جمیعت؛
ماخذ: یافته‌های تحقیق.

ضریب جینی میزان دستیابی	ضریب موران عدالت فضایی	خدمات
۰.۳۹۸	۰.۱۲۱	پارک محله ای

جدول ۱۰. میانگین درصد برخورداری ساکنین محله و درصد تراکم برخوداری محلات شهر از پارک شهری؛
ماخذ: یافته‌های تحقیق.

سطح برخورداری محلات شهر														
۰	۰	۲	۰	۳	۰	۳	۰	۰	۴	۰	۰	درصد جمیعت غیر برخوردار		
۵	۰	۰	۲	۰	۱	۰	۵	۶	۰	۷	۰	درصد جمیعت نسبتاً برخوردار		
۹۵	۱۰۰	۹۸	۹۸	۹۷	۹۹	۹۷	۹۵	۹۴	۹۶	۹۳	۱۰۰	درصد جمیعت برخوردار		
۲۸۷	۱۹۸	۲۱۱	۲۳۴	۲۵۴	۲۱۴	۳۲۱	۲۴۳	۳۲۱	۲۲۲	۲۴۴	۲۳۴	درصد تراکم برخورداری		

جدول ۱۱. ضریب موران برای شاخص عدالت فضایی و ضریب جینی برای میزان دستیابی بر حسب توزیع جمیعت:
ماخذ: یافته‌های تحقیق.

خدمات	ضریب موران عدالت فضایی	ضریب جینی میزان دستیابی
پارک شهری	۰,۱۶۵	۰,۳۵۶

جمیعت هم نسبتاً برخوردار بوده و تنها ۰ درصد جمیعت شهری از دسترسی به خدمات محروم هستند. درصد تراکم برخورداری ۱۹,۸ درصد بوده که تقریباً دو برابر با جمیعت کنونی شهر است. میانگین مقادیر نهایی معیار دستیابی بلوك ۱۳,۲۸ و حداقل این مقدار ۴,۱ و حداً کثر آن ۱۹,۳ و همچنین مقدار دستیابی ۵,۲ درصد از جمیعت شهر، کمتر از میانگین می‌باشد. انحراف معیار این مقادیر ۴,۳۶ بوده است و نشان از پراکندگی زیاد این مقادیر و اختلاف بالا در بین بلوك‌های شهری در معیار دستیابی بلوك ۱۳,۲۸ و حداقل این مقدار ۰,۰ و حداً کثر آن ۷۰,۳ و همچنین مقدار دستیابی ۵,۸ درصد از جمیعت شهر، کمتر از میانگین می‌باشد. انحراف معیار این مقدار ۱۳,۳۶ بوده است و نشان از پراکندگی زیاد این مقادیر و اختلاف بالا در بین بلوك‌های شهری در معیار دستیابی به خدمات شهری می‌باشد.

شاخص جینی و موران در ارتباط با خدمات پارک شهری در جدول ۱۱ نشان داده شده است. شاخص موران برای عدالت فضایی خدمات پارک شهری نزدیک به عدد صفر است که الگوی توزیع تقریباً تصادفی را نشان می‌دهد ضریب جینی نیز برای توزیع این خدمات مقدار بالای ۳۵,۶٪ است که نشان دهنده توزیع نابرابر خدمات نسبت به کل جمیعت شهر است.

میزان عدالت فضایی یکپارچه در توزیع خدمات پارک شهری در میان بلوك شهری میانگینی با برآ (۱,۰۹) و انحراف معیار (۱,۱۲) را نشان می‌دهد. که نشان از وضیعت نامناسب توزیع دارد. اعداد بزرگتر از یک نشان از بیشتر بودن نسبت دستیابی جمیعت است و اعداد کمتر از یک نشان از کمتر بودن نسبت دستیابی بلوك‌ها به نسبت

جدول ۱۲. میانگین درصد برخورداری ساکنین محله و درصد تراکم برخورداری محلات شهر از پارک شهری؛ ماخذ: یافته‌های تحقیق.

محلات شهر														
درصد جمیعت غیر برخوردار														
درصد جمیعت نسبتاً برخوردار														
درصد جمیعت برخوردار														
درصد تراکم برخورداری														
۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱			
۷۸	۸۹	۷۸	۱۲	۷۹	۸۹	۷۸	۷۶	۱۰۰	۹۹	۶۵	۳۳			
۱۴	۷	۲۳	۶۷	۰	۱۱	۱۷	۵	۰	۱	۷	۲۳			
۸	۴	۰	۲۱	۲۱	۰	۵	۱۹	۰	۰	۲۸	۴۴			
۱۹	۳۴	۴۵	۳۶	۲۳	۴۴	۴۵	۲۵	۰	۰	۴۵	۳۸			

جدول ۱۲. ضریب موران برای شاخص عدالت فضایی و ضریب جینی برای میزان دستیابی بر حسب توزیع جمیعت؛
ماخذ: یافته‌های تحقیق.

خدمات	ضریب موران عدالت فضایی	ضریب جینی میزان دستیابی
ورزش محله	.۵۶	.۵۳۴

جدول ۱۳. میانگین درصد برخورداری ساکنین محله و درصد تراکم برخواری محلات شهر از بیمارستان؛
ماخذ: یافته‌های تحقیق.

درصد تراکم برخوارداری	درصد جمیعت برخوردار	درصد جمیعت نسبتاً برخوردار	درصد جمیعت غیر برخوردار	محلات شهر
۲۵۶	۱۰۰	۹۶	۹۸	۱۰۰
۱۵۶	۱۵۶	۱۷۶	۲۱۱	۱۰۰
۲۱۳	۱۵۶	۱۷۶	۴	۰
۱۲۷	۱۰۰	۹۸	۰	۰
۱۹۸	۹۶	۹۸	۲	۰
۲۳۴	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰
۱۴۵				۱۲

است و نشان از پراکندگی زیاد این مقادیر و اختلاف بالا در بین بلوک‌های شهری در معیار دستیابی به خدمات شهری می‌باشد.

شاخص جینی و موران در ارتباط با خدمات بیمارستان در جدول ۱۴ نشان داده شده است. شاخص موران برای عدالت فضایی خدمات خدمات بیمارستان نزدیک به عدد صفر است که الگوی توزیع تقریباً تصادفی را نشان می‌دهد ضریب جینی نیز برای توزیع این خدمات مقدار بالای ۰.۴۲۱ است که نشان دهنده توزیع نابرابر خدمات

نسبت به کل جمیعت شهر است.

میزان عدالت فضایی یکپارچه در توزیع خدمات بیمارستان در میان بلوک شهری میانگینی برابر با (۰.۰۹) و انحراف معیار (۰.۳۴) را نشان می‌دهد. که نشان از پژوهی نامناسب توزیع دارد. اعداد بزرگتر از یک نشان از پژوهی بودن نسبت دستیابی بلوک‌ها به نسبت نشان از کمتر بودن نسبت دستیابی بلوک‌ها به نسبت جمیعت می‌باشد.

میزان عدالت فضایی یکپارچه در توزیع خدمات ورزش محله در میان بلوک شهری میانگینی برابر با (۰.۲۱) و انحراف معیار (۰.۱۲) را نشان می‌دهد. که نشان از پژوهی نامناسب توزیع دارد. اعداد بزرگتر از یک نشان از پژوهی بودن نسبت دستیابی جمیعت است و اعداد کمتر از یک نشان از کمتر بودن نسبت دستیابی بلوک‌ها به نسبت جمیعت می‌باشد.

خدمات بهداشتی درمانی (بیمارستان)
برای کل شهر بومهن درصد جمیعت برخواردار از خدمات بیمارستان ۹۷ درصد و ۲ درصد جمیعت هم نسبتاً برخواردار بوده و تنها ۱ درصد جمیعت شهری از دسترسی به خدمات محروم هستند. درصد تراکم برخوارداری ۱۲۳ درصد بوده که تقریباً برابر با جمیعت کنونی شهر است. میانگین مقادیر نهایی معیار دستیابی بلوک ۰.۲۸ و حداقل این مقدار ۰.۳ و حداً کثر آن ۰.۳۷.۵ و همچنین مقدار دستیابی ۰.۵۵ درصد از جمیعت شهر، کمتر از میانگین می‌باشد. انحراف معیار این مقادیر ۰.۳۴ بوده

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

۲۶۲

جدول ۱۴. ضریب موران برای شاخص عدالت فضایی و ضریب جینی برای میزان دستیابی بر حسب توزیع جمیعت؛
ماخذ: یافته‌های تحقیق.

بیمارستان	خدمات	ضریب موران عدالت فضایی	ضریب جینی میزان دستیابی
		.۳۲۱	.۴۲۱

دریس شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

۲۶۳

بودن نسبت دستیابی جمیعت است و اعداد کمتر از یک نشان از کمتر بودن نسبت دستیابی بلوک‌ها به نسبت جمیعت می‌باشد.

خدمات فرهنگی و مذهبی
برای کل شهر بومهن درصد جمیعت برخوردار از خدمات فرهنگی و مذهبی ۷۳ درصد و ۱۴ درصد جمیعت هم نسبتاً برخوردار بوده و ۱۳ درصد جمیعت شهری از دسترسی به خدمات محروم هستند. درصد تراکم برخورداری میانگین مقادیر نهایی معیار دستیابی بلوک ۱۳.۲۸ و حداقل این مقدار ۶۰.۳ و حداً کثر آن ۳۹.۵ و همچنین مقدار دستیابی ۷۱ درصد از جمیعت شهر، کمتر از میانگین می‌باشد. انحراف معیار این مقادیر ۴.۰۴ بوده است و نشان از پراکندگی زیاد این مقادیر و اختلاف بالا در بین بلوک‌های شهری در معیار دستیابی به خدمات شهری می‌باشد.

خدمات بهداشتی درمانی (درمانگاه)
برای کل شهر بومهن درصد جمیعت برخوردار از خدمات درمانگاه ۹۵ درصد و ۳ درصد جمیعت هم نسبتاً برخوردار بوده و تنها ۲ درصد جمیعت شهری از دسترسی به خدمات محروم هستند. درصد تراکم برخورداری ۲۹۹ درصد بوده که تقریباً سه برابر با جمیعت کنونی شهر است. میانگین مقادیر نهایی معیار دستیابی بلوک ۱۳.۲۸ و حداقل این مقدار ۶۰.۳ و حداً کثر آن ۳۹.۵ و همچنین مقدار دستیابی ۷۱ درصد از جمیعت شهر، کمتر از میانگین می‌باشد. انحراف معیار این مقادیر ۴.۰۴ بوده است و نشان از پراکندگی زیاد این مقادیر و اختلاف بالا در بین بلوک‌های شهری در معیار دستیابی به خدمات شهری می‌باشد.

شاخص جینی و موران در ارتباط با خدمات درمانگاه در جدول ۱۵ نشان داده شده است. شاخص موران برای عدالت فضایی خدمات درمانگاه نزدیک به عدد صفر است که الگوی توزیع تقریباً تصادفی را نشان می‌دهد ضریب جینی نیز برای توزیع این خدمات مقدار بالای ۰.۵۴۳ است که نشان دهنده توزیع نابرابر خدمات نسبت به کل جمیعت شهر است.

میزان عدالت فضایی یکپارچه در توزیع خدمات درمانگاه در میان بلوک شهری میانگینی برابر با (۱۰.۹) و انحراف معیار (۱۰.۳۴) را نشان می‌دهد. که نشان از وضعیت نامناسب توزیع دارد. اعداد بزرگتر از یک نشان از بیشتر است.

جدول ۱۴. میانگین درصد برخورداری ساکنین محله و درصد تراکم برخورداری محلات شهر از درمانگاه؛ مأخذ: یافته‌های تحقیق.

محلات شهر												
درصد جمیعت غیر برخوردار												
درصد جمیعت نسبتاً برخوردار												
درصد جمیعت برخوردار												
۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
۰	۰	۲	۰	۰	۰	۲	۰	۱	۳	۰	۰	درصد جمیعت غیر برخوردار
۰	۰	۱	۰	۲	۰	۰	۲	۰	۰	۰	۰	درصد جمیعت نسبتاً برخوردار
۱۰۰	۱۰۰	۹۷	۱۰۰	۹۸	۱۰۰	۹۸	۹۸	۹۹	۹۷	۱۰۰	۱۰۰	درصد جمیعت برخوردار
۹۸۰	۶۷۸	۵۶۷	۱۲۳۴	۸۹۷	۵۷۸	۵۳۲	۴۸۹	۶۷۸	۶۷۶	۷۸۵	۹۸۴	درصد تراکم برخورداری

جدول ۱۵. ضریب موران برای شاخص عدالت فضایی و ضریب جینی برای میزان دستیابی بر حسب توزیع جمیعت؛ مأخذ: یافته‌های تحقیق.

خدمات	ضریب موران عدالت فضایی	ضریب جینی میزان دستیابی
درمانگاه	۰.۷۱	۰.۵۴۳

جدول ۱۶. ضریب موارن برای شاخص عدالت فضایی و ضریب جینی برای میزان دستیابی بر حسب توزیع جمیعت؛
ماخذ: یافته‌های تحقیق.

ضریب جینی میزان دستیابی	ضریب موارن عدالت فضایی	خدمات
فرهنگی و مذهبی		
۰,۴۸۸	۰,۵۸	

شهری، پارک محله، فرهنگی و مذهبی مورد بررسی دقیق با استفاده از بلوک‌های آماری و محله بندهی عرفی مورد سنجش و اندازه‌گیری قرار گرفت و در نهایت امر در یک امر تلفیقی و یکپارچه میزان کارایی هر کدام از کاربری‌های در مورد عدالت فضایی مورد سنجش قرار گرفت که جدول ۱۷ این امر را بهتر نشان می‌دهد.

میزان عدالت فضایی یکپارچه در توزیع خدمات فرهنگی و مذهبی در میان بلوک شهری میانگینی برابر با (۱.۳۲) و انحراف معیار (۱.۷۸) را نشان می‌دهد. که نشان از وضعیت نامناسب توزیع دارد. اعداد بزرگتر از یک نشان از بیشتر بودن نسبت دستیابی جمیعت است و اعداد کمتر از یک نشان از کمتر بودن نسبت دستیابی بلوک‌ها به نسبت جمیعت می‌باشد.

در راستای آزمون فرضیات نیز بدین طریق عمل شد:
۱- فرضیه اول: به نظر می‌رسد که توزیع خدمات شهری بر حسب توزیع جمیعت در محله‌های شهر بومهن به صورت عادلانه صورت نپذیرفته است.

برای محاسبه عدالت فضایی و تشخیص نابرابری‌ها از ضریب جینی و برای تشخیص وجود الگو در توزیع بی عدالتی‌ها از ضریب موارن استفاده شده است. با ترکیب کردن این دو ضریب می‌توان به قضاوت در مورد عدالت فضایی توزیع خدمات پرداخت بر همین اساس برای این

میزان کارایی خدمات شهری با تأکید بر عدالت فضایی در شهر بومهن

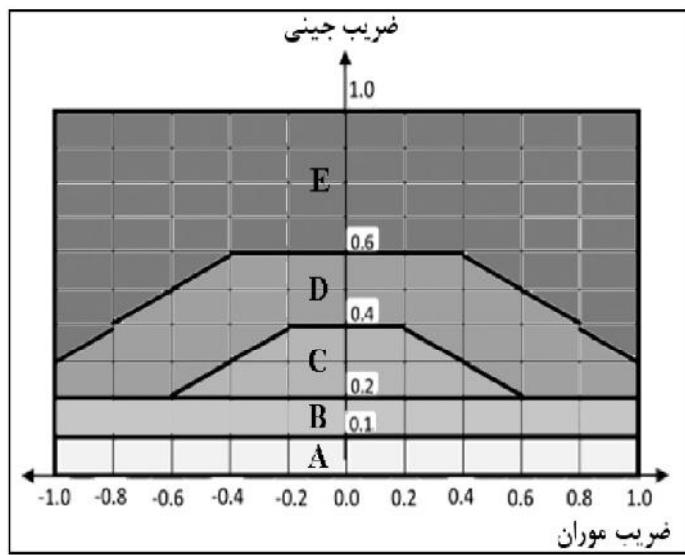
خدمات شهری در بخش‌ها مختلف مورد سنجش قرار گرفته‌اند به طوری که درصد میزان برخورداری در سه سطوح مورد بررسی دقیق قرار گرفت و در تمامی سطوح آموزشی (دبستان پسرانه، دبستان دخترانه، راهنمایی پسرانه، راهنمایی دخترانه، دبیرستان پسرانه، دبیرستان دخترانه - بهداشتی (درمانگاه بیمارستان) ورزشی، پارک

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

جدول ۱۷. میزان کارایی خدمات شهری با تأکید بر عدالت فضایی در شهر بومهن؛ ماخذ: یافته‌های تحقیق.

تهریسان	درمانگاه	وزشی محله	فرهنگی مذهبی	بلوک شمیری	بلوک محله	دبستان دخترانه	دبستان پسرانه	راهنمایی دخترانه	راهنمایی پسرانه	دبستان دخترانه	دبستان پسرانه	کودکشان	کارایی خدمات
۲۳	۶۷	۲۳	-	-	-	-	-	۸۱	۷۷	۸۲	۷۴	۶۵	کارایی فاصله از خیابان
۱۷	۱۳	۲۹	-	-	۳۱	۲۵	۲۰	۱۳	۱۴	۱۵	۲۳	۳۴	کارایی سازگاری
۱۵	۱۲	۳۴	۲۷	-	-	۷۷	۵۶	۵۲	۶۳	۷۶	۶۷	۶۷	کارایی ناسازگاری
۴۷	۵۶	۷۸	۴۹	۶۷	۳۴	۱۰۰	۷۳	۹۸	۷۸	۶۶	۶۲	۲۴	کارایی کشنندگی پذیری
-	-	۸۹	-	۱۰۰	-	-	-	-	-	-	-	-	کارایی مساحت
۲۵,۵	۳۷	۶۳,۲۵	۱۹	۴۱,۷۵	۱۶,۲۵	۵۰,۵	۳۷,۲۵	۶۱	۵۸	۵۹,۷۵	۵۶,۵	۴۷,۵	میزان نهایی کارایی

تصویر ۱. ترکیب ضریب جینی، ضریب موران و رده بندی عدالت فضایی در توزیع خدمات؛ مأخذ: یافته‌های تحقیق.

می باشد. در تصویر شماره ۱ بی عدالتی‌ها به پنج رده تقسیم شده‌اند که عبارتنداز: بی عدالتی فضایی بسیار کم (A)، بی عدالتی فضایی کم (B)، بی عدالتی فضایی متوسط (C) بی عدالتی فضایی زیاد (D)، بی عدالتی فضایی بسیار زیاد (E)

تحلیل ازروش ضریب جینی استفاده شده است با ترکیب نمودن این دو ضریب می‌توان به قضاوت در مورد عدالت فضایی توزیع خدمات پرداخت. مقادیر ضریب جینی بین ۰-۱۰ می‌باشد، ضریب موران ۱ تا ۱- است؛ از این رو هر چه ضریب جینی و موران به یک نزدیکتر باشند نابرابری‌ها بیشتر و دارای الگو توزیع مشخصی خواهند بود که بی عدالتی بسیار بالا تلقی می‌شود و هر چه ضریب جینی و ضریب موران به صفر نزدیک باشند، نابرابری‌ها کمتر و الگو توزیع تصادفی خواهد بود که بی عدالتی بسیار کم میزان بی عدالتی توزیع خدمات شهری بر حسب توزیع جمیعت در تمامی خدمات در دو رده متوسط و زیاد قرار دارند. میزان بی عدالتی در توزیع یکپارچه خدمات در سطح شهر نیز در حد متوسط ارزیابی شده است. میزان

درست شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

۲۶۵

جدول ۱۸. رده بندی عدالت فضایی توزیع خدمات عمومی شهری بر حسب توزیع جمیعت؛ مأخذ: یافته‌های تحقیق.

خدمات	ضریب موران	ضریب جینی	نمره بی عدالتی
کودکستان	۰,۰۱۲	۰,۶۴۵	E
دبستان پسرانه	۰,۱۰۹	۰,۶۳۳	E
دبستان دخترانه	۰,۱۱۱	۰,۴۲۳	D
راهنمایی پسرانه	۰,۱۴۵	۰,۳۲۱	C
راهنمایی دخترانه	۰,۱۹۳	۰,۳۴۰	C
دبیرستان پسرانه	۰,۱۷۸	۰,۴۴۴	D
دبیرستان دخترانه	۰,۱۳۴	۰,۳۲۹	C
پارک محله	۰,۱۲۱	۰,۳۹۸	C
پارک شهری	۰,۱۶۵	۰,۳۵۶	C
ورزش محله	۰,۶۵	۰,۵۳۴	D
بیمارستان	۰,۳۲۱	۰,۴۲۱	D
درمانگاه	۰,۷۱	۰,۵۴۳	D
فرهنگی مذهبی	۰,۵۸	۰,۴۸۸	D
مجموع	۰,۷۸	۰,۳۸۷	C

فرضیه که هر دو آنها تایید شده است محقق به این نتیجه رسیده است که عدالت فضایی در پراکنش خدمات در شهر بومهن معنای خاصی را تداعی نمی‌کند و بر این اساس در شهر بومهن عدالت فضایی و ضیعت بسیار حادی را دارد.

عدالت فضایی به صورت کمی برای هر محله محاسبه شد
میزان بی عدالتی هر چه به یک نزدیکتر باشد توزیع
عادلانه تر بوده و با فاصله از یک بی عدالتی فضایی نیز
افزایش می‌یابد. اعداد بزرگتر از یک نشان از کمتر بودن
نسبت دستیابی بلوک نسبت به جمیعت است. فرضیه
شماره یک تایید می‌شود.

نتیجہ گیری و جمعبندی

از جمله عواملی که باید در جهت عدالت فضایی در برنامه ریزی شهری رعایت گردد، توزیع مناسب خدمات عمومی شهری و استفاده صحیح از فضاست. در این تحقیق مفاهیم مرتبط با عدالت فضایی در برنامه ریزی و توزیع خدمات عمومی شهری، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت عواملی چون دسترسی، نیازمندی ساکنین به خدمات، منفعت عمومی، معیارهای این بخش نیز از مبانی نظری مطروحه گرفته شده است و استفاده از مدل AHP و مدل تحلیل خود همبستگی فضایی و ضرایب جیب و موران اشاره کرد. در این پایان نامه که در شهر بومهن مورد بررسی قرار گرفت ۱۳ نوع خدمات عمومی این شهر از جمله خدمات آموزشی، فرهنگی مذهبی، ورزشی، درمانی و بهداشتی برای این کار در نظر گرفته شد و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت نتیجه مطالعات اخذ شده بدین صورت می‌باشد عدالت فضایی در توزیع یکپارچه خدمات عمومی بر اساس قابلیت دسترسی در شهر بومهن دروضیعت نسبتاً متوسطی قرار دارد ولی تارسیدن به عدالت فضایی کامل، فاصله زیادی دارد. در بررسی خدمات به صورت جداگانه نیز خدمات عمومی دیستان پسرانه، دبستان دخترانه، راهنمایی

۲- فرضیه شماره دوم: به نظر می‌رسد در محلات مختلف معیار کارایی استانداردهای توزیع، شبکه دسترسی در توزیع خدمات شهری در منطقه مورد مطالعه رعایت نشده است.

در معیار کارایی در این پایان نامه ۵ شاخص (سازگاری، ناسازگاری، مجاورت با شبکه دسترسی، کشش پذیری جمیعتی و مساحت خدمات) در نظر گرفته شد. بررسی این پنج معیار در فصل قبل به تفصیل مورد بررسی قرار گرفت شاخص کارایی برای چند درصد از تعداد خدمات عمومی رعایت شده است. میزان کارایی بالای ۷۵ درصد، خوب، ۷۵ تا ۲۵، متوسط، ۲۵ تا ۷۵، کم و زیر ۲۵ درصد بد شده است که کارایی این بخش متوسط ارزیابی می‌شود. نتایج حاصل از جدول شماره ۱۹ نشان می‌دهد خدمات عمومی دبستان پسرانه، دبستان دخترانه، راهنمایی دخترانه، راهنمایی پسرانه، دبیرستان دخترانه، ورزشی محله در حد متوسط ارزیابی شده است و خدمات کودکستان، دبیرستان پسرانه، پارک شهری، درمانگاه و بیمارستان با کارایی خیلی کم ارزیابی شده و خدمات عمومی فرهنگی و مذهبی بسیار بد ارائه شده است. فرضیه شماره دو هم تأیید می‌شود. بر اساس این دو

مدرسہ شری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No 36 Autumn 2014

٢٦٦

جدول ۱۹. ارزیابی کارایی خدمات عمومی شهر؛ مأخذ: یافته‌های تحقیق

دیبرستان شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

۲۶۷

خدمات به سبب پیوند فضایی عملکردی، می‌باشد در ارتباط با هم در نظر گرفته شود که نیاز به هماهنگی بین مدیریت‌های متنوع در توزیع این خدمات می‌باشد و مدیریت یکپارچه شهری می‌تواند راه حل مناسبی در این زمینه باشد.

۴- پیشنهاد می‌شود که بین سطح محرومیت ساکنین و دستیاری به خدمات روندی معکوس اتفاق بیافتد. به عبارت دیگر مناطق محروم اجتماعی اقتصادی، حداقل از بعد فضایی در محرومیت قرار نگیرند و این نیازمند سیاستگزاری در سطح سازمان‌های مرتبه برای توجه به عدالت فضایی در توزیع خدمات عمومی شهری است.

۵- در شهرهای نظیر بومهن که جداگزینی بین محلات وجود دارد، تمرکز خدمات در یک یا چند محله باعث تشديید بی عدالتی می‌شود، لذا مدیریت شهری می‌باشد سعی در کاهش بی عدالتی فضایی در توزیع خدمات در محله‌های شهرداشته باشد.

۶- تجمع خدمات عمومی در هسته شهر باعث به وجود آمدن جاذبه عملکردی، تک‌هسته‌ای شدن شهر و شکل گرفتن تضاد طبقاتی در شهر است، که این عوامل تشديیدکننده بی عدالتی فضایی هستند، پس در مراحل اولیه رشد و توسعه شهر، می‌باشد تمرکز زدایی در توزیع خدمات در سطح شهر، مدنظر باشد.

۷- مکانیابی توزیع و تخصیص بودجه برای خدمات شهری، می‌باشد براساس سطح نیازمندی حال و آینده ساکنین شهر باشد، به طوری که سطح برخورداری ساکنین با سطح نیازمندی آنها تطابق داشته باشد.

دخترانه، راهنمایی پسرانه، دیبرستان دخترانه، ورزشی محله در حد متوسط ارزیابی شده است و خدمات کودکستان، دیبرستان پسرانه، پارک شهری، درمانگاه و بیمارستان با کارایی خیلی کم ارزیابی شده و خدمات عمومی فرهنگی و مذهبی بسیار بد ارائه شده است. بر اساس درصد های ارائه شده در مورد خدمات عمومی و در نهایت خدمات یکپارچه در شهر بومهن نتایج اخذ شده از حاصل این تحقیق نشان می‌دهد که در هیچ‌کدام از خدمات عمومی و توزیع یکپارچه خدمات همبستگی قوی و در حد خوب را نداشته بلکه در حد متوسط و خیلی کم و در مورد بحث خدمات مذهبی بد بوده است. میزان بی عدالتی توزیع خدمات شهری بر حسب توزیع جمیعت در تمامی خدمات در درجه متوسط و خیلی کم قرار دارند میزان بی عدالتی در توزیع یکپارچه خدمات در سطح شهر بومهن نیز در حد نسبتاً متوسط ارزیابی شده است همچنین نتایج نشان می‌دهد که عادلانه بودن توزیع یکپارچه خدمات بر حسب توزیع جمیعت تنها برای ۲۱ درصد از جمیعت شهر رعایت شده است و درجه بی عدالتی فضایی در توزیع یکپارچه خدمات شهری بر حسب نیازمندی جمیعت، رده ۵ (25-75) یا رده متوسط است که نسبت به همه‌ی خدمات کمتر است. همچنین بی عدالتی در توزیع دیستران پسرانه، دیستران دخترانه، راهنمایی دخترانه، راهنمایی پسرانه، دیبرستان دخترانه، ورزشی محله در حد متوسط و در بحث فرهنگی و مذهبی بسیار بد ارزیابی شده است.

راهکارها و پیشنهادات

منابع و مأخذ

۱. حکمت نیاء حسن و میرنجف موسوی (۱۳۸۵) کاربرد مدل در جغرافیا با تأکید بر برنامه ریزی شهری و ناحیه‌ای، یزد، انتشارات علم نوین
۲. جاجرمی، کاظم و کلته ابراهیم (۱۳۸۴)، شهر و عدالت اجتماعی (مطالعه موردی گنید کابوس) فصلنامه جغرافیایی سرزمین، سال دوم، شماره ۶.
۳. زیاری، کرامت الله و اسحاق جلالیان (۱۳۸۷) مقایسه شهرستان‌های استان فارس بر اساس شاخص‌های توسعه ۷۵-۱۳۵۵، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۱۱.

- ۱- برای رسیدن به یک الگو توزیع عادلانه و پایدار خدمات عمومی شهری، نقش شهر وندان و مشارکت آنها در برنامه ریزی و مدیریت شهری غیرقابل انکار است. پس لازم است زمینه حضور و مشارکت آگاهانه شهر وندان در برنامه ریزی و مدیریت شهری در سطح شهر و محلات شهری، نهادینه شود.
- ۲- توزیع خدمات شهری باید براساس تغییرات جمیعتی اعمال شود و شعاع خدمات رسانی و کارایی تسهیلات به عنوان هاملی تاثیرگذار در سنجش عدالت مد نظر باشد.
- ۳- برای سنجش وضعیت عدالت در سطح شهر، توزیع

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014

۲۶۸

۱۷. رهنما، محمد رحیم، (۱۳۸۷)، اصول، مبانی و مدل‌های سنجش فرم کالبدی شهر، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد.
۱۸. سعیدنیاء، احمد(۱۳۸۳)، کتاب سیز راهنمای شهرداری‌ها شهرسازی، جلد اول، چاپ چهارم، تهران، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیارهاکشور.
۱۹. طبییان، منوچهر(۱۳۸۶)، مقایسه‌های تطبیقی دیدگاه شهری جان راولزو و دیوید هاروی در فلسفه عدالت، مجله شهرنگار، شماره ۴۸، ص ۲۲-۷.
۲۰. مرصوصی، نفیسه(۱۳۸۲)، تحلیل فضایی عدالت اجتماعی در شهر تهران دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
۲۱. مرصوصی، نفیسه(۱۳۸۳)، توسعه یافتنگی و عدالت اجتماعية شهر تهران، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، شماره ۱۴-۱۹ صص ۱۳-۱۴.
۲۲. حاتمی نژاد، حسین، فرهودی، رحمت‌الله... فرهودی و محمد پور جابری(۱۳۸۷) تحلیل نابرابری اجتماعی در برخورداری از کاربری‌های خدمات شهری مطالعه موردی، شهر اسفراین؛ پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۶۵، صص ۸۵، ۷۱، پاییز ۱۳۸۷.
۲۳. عظیمی، ناصر(۱۳۸۲) روش شناسی شبکه سکونت گاه‌ها، انتشارات گسترن، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری، تهران.
۲۴. وارثی، حمید رضا، (۱۳۸۶) بررسی اثرات توزیع خدمات شهری در عدم تعادل فضایی جمیعت، مطالعه موردی، مناطق شهری اصفهان، مجله جغرافیا و توسعه، بهار و تابستان ۱۳۸۶.
۲۵. شیعه، اسماعیل(۱۳۸۰) مقدمه ای بر مبانی برنامه ریزی شهری، چاپ دهم. تهران انتشارات دانشگاه علم و صنعت.
۴. سید، قطب، (۱۳۸۵) عدالت اجتماعی در اسلام، سید هادی خسرو شاهی و محمد علی گرامی، شرکت سهامی انتشار دارالفکر تهران، چاپ پانزدهم.
۵. فرهودی، رحمت الله، (۱۳۸۳) درسنامه تکنیکهای برنامه ریزی منطقه ای، دانشگاه جغرافیای دانشگاه تهران
۶. کاتوزیان، ناصر(۱۳۷۹) مجموعه مقالات گامی به سوی عدالت، جلد دوم، انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی
۷. مرصوصی نفیسه(۱۳۸۰)، تحلیل عدالت اجتماعی در شهر تهران، دانشکده ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه تربیت مدرس.
۸. هاروی، دیوید(۱۳۷۶) عدالت اجتماعية و شهر، ترجمه فرخ حسامیان، محمد رضا حائری، بهروز منادی زاده، شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری وابسته به شهرداری تهران.
۹. مطهری، مرتضی(۱۳۶۵) اسلام و مقتضیات زمان، انتشارات صدرا، جلد اول، چاپ دوم.
۱۰. وارثی، حمیدرضا، زنگی آبادی، علی یغوری، حسین(۱۳۸۷) بررسی تطبیقی توزیع خدمات عمومی از منظر عدالت اجتماعی (موردی: زاهدان) مجله جغرافیا و توسعه، سال ششم، شماره ۱۱.
۱۱. پورمحمدی، محمد رضا(۱۳۸۷) برنامه ریزی کاربری اراضی شهری، چاپ چهارم، تهران، انتشارات سمت
۱۲. پورمحمدی، محمد رضا و همکاران(۱۳۸۹) مکانیابی خدمات شهری با ترکیب GIS و مدل AHP، مجله فضای جغرافیایی، شماره ۳۱، صص ۹۱-۱۱۸.
۱۳. حاتمی نژاد، حسین(۱۳۸۷)، تحلیل نابرابری‌های اجتماعية در برخورداری از کاربری‌های خدمات شهری، مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۶۵، صص ۷۱-۸۵.
۱۴. حافظ نیا، محمد رضا(۱۳۸۷)، مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران، انتشارات سمت.
۱۵. خاکپور، براتعلی، (۱۳۸۸) بررسی و تحلیل نابرابری در سطوح توسعه یافتنگی مناطق شهر مشهد، مجله دانش و توسعه شماره ۲۷، صص ۱۸۲-۲۰۲.
۱۶. رضویان، مهد تقی(۱۳۸۱) برنامه ریزی کاربری اراضی